

doi.org/10.31392/UDU-nc.series14.2024.31.08

УДК 378.637:016:78

Вей Лімін¹

Методика формування здатності до творчої самореалізації студентів факультетів мистецтв у процесі вокально-хорової роботи

Методика формування здатності до творчої самореалізації магістрантів музичного мистецтва у процесі вокально-хорової діяльності охоплює наступні етапи педагогічної роботи: діагностично-пошуковий, проблемно-інформаційний, комплексно-моделюючий, аналітико-оцінний, креативно-прогностичний. Діагностично-пошуковий та проблемно-інформаційний етапи націлюють студентів на виявлення вміння використовувати креативне мислення під час підготовки до проведення вокально-хорової роботи зі школярами. Комплексно-моделюючий та аналітико-оцінний етапи спрямовані на орієнтацію студентів факультетів мистецтв до творчої самореалізації у практичній діяльності. Креативно-прогностичний етап націлений на формування здатності магістрантів музичного мистецтва до творчої самореалізації у практичній діяльності, що дозволяє розв'язувати завдання побудови особистісної стратегії проектування власної творчо-самостійної діяльності.

Ключові слова: студенти факультету мистецтв, творча самореалізація, практична діяльність, методика формувального експерименту, засоби мультимедіа, мистецьке навчання.

Вступ. Підготовка магістрантів музичного мистецтва охоплює різні види надання освітніх послуг мистецько-педагогічними закладами вищої освіти, що включають культурно-освітні, мистецько-фахові, наукові центри та виконавські навчальні колективи. Структурна унікальність навчальних програм таких навчальних закладів дозволяє їм не лише транслювати, пропагувати і відтворювати традиційні та сучасні мистецько-естетичні цінності, але й досліджувати формування здатності до творчої самореалізації у магістрантів музичного мистецтва з урахуванням особливостей подальшої професійної вокально-хорової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему творчої самореалізації особистості у процесі професійної діяльності розглянуто в багатьох працях відомих українських учених (В. Андрущенко, І. Бех, В. Муляр, В. Радул, Г. Волкова, В. Демиденко, Н. Комісаренко, О. Киричук, А. Ковальова, В. Семиченко та ін.). У загальнопедагогічному аспекті категорія «самореалізація» майбутнього вчителя розглядається вченими у взаємозв'язку з його особистісним розвитком, формуванням педагогічної творчості та майстерності (І. Бех, Н. Гузій, І. Зязюн, О. Киричук, Н. Кічук, А. Маслоу, В. Семиченко, С. Сисоєва, Т. Танько та ін.). Проблемою розробки сутнісних характеристик самореалізації майбутніх учителів опікувалися Ю. Афанасьєв, Н. Бібік, Б. Вульффов, К. Завалко, А. Зайцева, Ю. Калугін, В. Орлов, О. Прокопова, Н. Сегеда, П. Харченко та ін. Питання підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до продуктивної діяльності розглядали А. Авдієвський, А. Болгарський, Н. Гуральник, Л. Коваль, А. Козир, Л. Куненко, Л. Масол, О. Михайліченко, І. Мостова, С. Науменко, О. Олексюк, Г. Падалка, Л. Паньків, Т. Пляченко, Г. Побережна, О. Ростовський, О. Рудницька, В. Федоришин, В. Шульгіна, О. Щолокова, Д. Юник та ін.

¹ Вей Лімін (Wei Liming), факультет мистецтв імені Анатолія Авдієвського Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. <https://orcid.org/0000-0002-4219-278X>

Метою статті є розкриття методики, спрямованої на формування здатності до творчої самореалізації магістрантів музичного мистецтва з визначенням етапів послідовної роботи у практичній діяльності. Діагностично-пошуковий, проблемно-інформаційний, комплексно-моделюючий, аналітико-оцінний та креативно-прогностичний етапи формування здатності магістрантів музичного мистецтва до творчої самореалізації дозволяють розв'язувати завдання побудови особистісної стратегії власного творчо-самостійного розвитку в мистецькій діяльності.

Виклад основного матеріалу. Розробка методики формування здатності магістрантів музичного мистецтва до творчої самореалізації у процесі вокально-хорової діяльності охоплює наступні етапи педагогічної роботи, а саме: діагностично-пошуковий, проблемно-інформаційний, комплексно-моделюючий, аналітико-оцінювальний, креативно-прогностичний.

Діагностично-пошуковий етап спрямовує магістрантів музичного мистецтва на виявлення вміння використовувати креативне мислення під час підготовки до проведення вокально-хорової роботи зі школярами, вміння ставити навчальну мету й завдання, що пов'язані з вокально-хоровим розвитком школярів, визначати концептуальні засади теорії та методики музичної освіти. Педагогічним інструментарієм діагностично-пошукового етапу слугує сукупність навчально-мотиваційних методів, поєднаних із інноваційними, інтерактивними, евристичними завданнями.

На діагностично-пошуковому етапі викладач спрямовує студентів до виявлення вміння використовувати креативне мислення під час підготовки до проведення вокально-хорової роботи зі школярами, вміння ставити навчальну мету й завдання, пов'язані з вокально-хоровим розвитком учнів певного шкільного віку, знати концептуальні засади з теорії та методики музичної освіти. Педагогічним інструментарієм на цьому етапі слугувала сукупність навчальних методів, поєднаних із мотивацією навчання, інтерактивними, евристичними завданнями.

Здійснюючи діагностично-пошукову навчальну діяльність, студенти факультету мистецтв самостійно виробляють способи практичного застосування набутих знань. Викладач спонукає магістрантів музичного мистецтва до навчальної діяльності, використовуючи різні форми навчання й посилюючи мотиви орієнтації на творчу самореалізацію.

На цьому етапі здійснювалася актуалізація різноманітного спектру пізнавальних мотивів, що забезпечують сформованість власної позиції магістранта музичного мистецтва як педагога і музиканта, розширення обсягу знань щодо вокально-хорової роботи з учнями шкільного віку, методики вокально-хорової роботи над вокально-хоровими творами, використання засобів мультимедіа, мультимедійного середовища, а також сучасних комп'ютерних технологій, що посилює інтерес магістрантів до різноманітних явищ музичного мистецтва. Основними методами даного етапу були: методи активного пошуку даних, метод «Інформаційне поле», метод евристичного пошуку, метод самостійного опрацювання вокально-хорової літератури для школярів, метод фрагментарної обробки даних, метод розширення обізнаності в галузі хорового мистецтва, метод активного соціально-психологічного навчання, метод професійно-проблемного рефлексування тощо.

Проблемно-інформаційний етап націлений на поглиблення знань магістрантів музичного мистецтва щодо творчої самореалізації в практичній діяльності, відпрацювання їхніх умінь щодо використання фахових знань у вокально-хоровій роботі з учнями загальноосвітньої школи, оволодіння навичками для вирішення проблемних навчальних ситуацій зі спрямуванням учнів до музично-творчої діяльності та її практичного застосування внаслідок упровадження таких методів: формування емоційної виразності хорового диригування, свідомого контролю над співацькими діями, застосування відео-матеріалів, метод «створення творчої атмосфери» тощо.

Здатність магістранта музичного мистецтва не тільки поставити навчальну проблему, але й вирішити її, оперуючи набутими знаннями в процесі диригентсько-хорового навчання, засвідчує не тільки вміння здійснювати пошук та оперування необхідними даними, але й готовність до творчого самовиявлення у навчальній діяльності, для чого власне і слугує методика творчої самореалізації магістрантів музичного мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання.

Педагогічні методи та прийоми, що використовуються на даному етапі, спрямовуються на розвиток готовності магістрантів музичного мистецтва до формування в учнів художньо-естетичних вражень під час вокально-хорової роботи над музичним твором. Духовно-емоційній насиченості цього процесу художнього пізнання сприяє навчальна робота з високо-художніми музичними творами, а також формування емпатійного стилю стосунків між студентами.

Здатність магістрантів музичного мистецтва до регулювання власного емоційного стану спрямована на усвідомлення навчальних дій за формами творчого самовираження решти студентів. Збагачення емоційної сфери магістрантів музичного мистецтва здійснюється з використанням їх умінь рефлексивного слухання музичних творів, а також використовувати диригентський апарат, обираючи доцільні диригентські засоби емоційного вираження змісту музичного твору. У цьому процесі магістранти музичного мистецтва оволодівають вмінням відчувати емоційно-вольові стани учасників навчально-творчого процесу для того, щоб застосувати їх під час вокально-хорової роботи з учнями загальноосвітньої школи.

Метою комплексно-моделюючого етапу розробленої авторської методики є формування готовності магістрантів музичного мистецтва до здійснення комунікативно-конструктивної вокально-хорової діяльності з учнями, формування фахових знань, умінь та навичок щодо особливостей творчого оперування даними для застосування їх під час диригентсько-хорового навчання. На даному етапі здійснювалося впровадження таких основних методів: метод порівняльного аналізу, метод аналізу конкретних ситуацій, метод планування інсценізації вокально-хорових творів для учнів шкільного віку, метод спрямування магістрантів до пошуку додаткової пояснювальної інформації про об'єкт з екрану, інтерактивні методи, проблемні дискусії, тощо.

До основних складових комплексно-моделюючого етапу доцільно віднести: інтерес до використання засобів мультимедіа під час здійснення навчальної роботи над хоровим твором; установку на значущість міжособистісного спілкування як засобу взаємозбагачення творчими ідеями та знаннями. Такі способи педагогічного впливу спрямовуються на розвиток умінь магістрантів музичного мистецтва використовувати можливості засобів мультимедіа в процесі самостійної творчо-пошукової діяльності. На цьому етапі студенти також залучаються до активних

форм навчальної роботи, що передбачають залучення їх комунікативних умінь під час художньо-інтерпретаційного оперування даними. Це передбачає залучення магістрантів музичного мистецтва до евристичного навчання і сприяє виробленню їх здатності до художньо-інтерпретаційного переосмислення вихідних даних.

Аналітично-оцінювальний етап розробленої методики націлений на формування здатності до методичної творчості, що включає вміння доцільно визначати форми та методи вокально-хорової роботи зі школярами, вільне оперування музичним матеріалом, а також застосування певних навчально-пошукових методів під час організації музично-творчої діяльності школярів. На даному етапі здійснювалося впровадження таких методів: «взаємний контроль у парах», метод аналогії і контрасту, метод вирішення проблемних ситуацій, метод доведення і спростування ідей, аналітико-синтетичний метод, тренінги, тощо.

Впровадження даного етапу відбувалось з урахуванням особливостей рефлексійного навчання, що передбачає спонукання магістрантів музичного мистецтва осмислювати власні навчальні дії на рівні індивідуального розвитку творчої самореалізації. Цей етап передбачає формування здатності до методичної творчості, яка включає вміння визначати форми та методи вокально-хорової роботи зі школярами, вільне оперування музичним матеріалом, а також застосування певних навчальних методів під час організації музично-творчої діяльності школярів.

Проведення аналітично-оцінного етапу спрямовувалося на залучення студентів до евристичної навчальної діяльності з використанням інтерактивних навчальних форм, які передбачають обов'язкове включення всіх учасників навчальної діяльності до загального обговорення. Під час таких обговорювань вони висловлюють свої думки і знання, демонструють набуті вміння. З метою формування умінь щодо організації вокально-хорової роботи на даному етапі застосовувались навчальні методи, що передбачали опрацювання студентами різних етапів проведення вокально-хорової роботи з учнями, а також використання хорової літератури й поданням цікавих відомостей. У процесі аналізу навчального результату учасників інших груп, студенти обговорювали питання щодо зацікавлення учнів вокально-хоровою роботою, якісного колективного співу, засобів активізації школярів під час вокально-хорової роботи.

Креативно-прогностичний етап був спрямований на формування готовності магістрантів музичного мистецтва на орієнтацію до творчої самореалізації у практичній діяльності, що дозволяє розв'язувати завдання побудови особистісної стратегії проектування власної творчо-самостійної діяльності. На даному етапі здійснювалося впровадження таких методів: креативні, евристичні методи, метод фокальних об'єктів, «творчий пошук», метод поліваріантного вирішення творчих навчальних завдань, метод створення екранно-звукового видовища тощо.

Завданнями цього етапу визначено: стимуляція креативних здібностей магістрантів музичного мистецтва; спонукання їх до виявлення оригінальності під час залучення до творчої імпровізації; вироблення здатності до новаторських пошуків для винайдення нових вокально-хорових вправ, спрямованих на формування в учнів вокально-хорових умінь, а також розроблення музично-творчих завдань.

Креативно-прогностичний етап підготовки магістрантів музичного мистецтва до творчого самовиявлення під час диригентсько-хорового навчання

характеризується умінням інноваційно проектувати вокально-хорову діяльність із учнями шкільного віку. Це передбачало їх спрямування на усвідомлення важливості використання набутих знань та вмінь для творчої самореалізації і орієнтування у перспективах їх застосування у майбутній музично-педагогічній діяльності.

Під час занять на цьому етапі магістранти музичного мистецтва залучалися до самостійної навчальної діяльності, спрямованої на творчу самореалізацію. Вони зіставляли музичні явища з метою варіативного виконання навчальних завдань; аналізували педагогічні ситуації, що виникають під час вокально-хорової роботи вчителя музичного мистецтва з учнями; вибирали відповідні інноваційні педагогічні технології; практично опрацьовували інноваційні педагогічні технології для творчого вирішення навчальних завдань.

Крім того, на цьому етапі приділялася особлива увага практичним заняттям евристичного характеру із використанням творчих навчальних вправі рольових ігор, в яких у процесі спонукання магістрантів музичного мистецтва до особистісної взаємодії удосконалювалися їх особистісно-професійні якості.

Це передбачало використання в контексті методичної моделі інтерактивних форм і методів навчання: дискусійних форм навчання (інтерактивна лекція, евристичний діалог, проблемна дискусія, розбір ситуацій із практичної діяльності, дебати тощо); ігрові форми навчання (ділові, рольові, організаційно-діяльнісні тощо); тренінгові форми навчання (комунікативні, особистісного зростання, професійні, тощо). Ці форми й методи актуалізували потребу в самореалізації, ініціювали соціальну зрілість, сприяли формуванню активності та готовності до дії, дозволяли виробити готовність проявляти себе в різноманітних сферах професійної й особистісно значимої творчої діяльності.

За допомогою виділених форм і методів ефективно розвивалися значимі для магістрантів музичного мистецтва вміння самостійно ставити та вирішувати проблемні завдання, шукати необхідну інформацію для їх творчого здійснення. Здійснення організації узагальнюючого етапу експерименту передбачало проведення порівняння вихідних і підсумкових результатів, що уможливило обґрунтувати ефективність проведеної дослідно-експериментальної роботи.

Порівняння результатів вимірювань показників пізнавально-мотиваційного, гностично-цільового, комунікативно-конструктивного, технічно-проектного, творчо-орієнтованого компонентів творчої самореалізації магістрантів експериментальної групи дало можливість виявити значну динаміку позитивних змін за всіма рівнями. Високий рівень підготовленості магістрантів музичного мистецтва до творчої самореалізації зріс від 15,6% до 34,3%. Динаміка середнього рівня значно зросла, а саме показники зросли на 12,5 % і склали 50%. Позитивний характер динаміки низького рівня був виражений суттєвим зниженням із 46,8% на початку експерименту, до 15,6 % після формувального експерименту.

У висновках доцільно зазначити, що в цілому використанні нами методи у процесі формувального експерименту (евристичного пошуку, «інформаційне поле», метод активного пошуку, фрагментарна обробка даних, метод розширення обізнаності в галузі вокально-хорового мистецтва, метод професійно-проблемного рефлексування, метод формування емоційної виразності диригування, метод свідомого контролю над диригентськими діями, відео-метод, «творча атмосфера», метод порівняльного аналізу, метод аналізу конкретних ситуацій, метод планування інсценізації хорових творів для учнів шкільного віку, метод спрямування студентів

до пошуку додаткової пояснювальної інформації про об'єкт з екрану, аналітичний метод, метод «взаємоконтроль у парах», метод аналогії і контрасту, метод вирішення проблемних ситуацій, метод доведення і спростування ідей, метод фокальних об'єктів, «творчий пошук», поліваріантного вирішення навчальних завдань, метод створення екранно-звукового видовища) дозволили сформувати здатність до творчої самореалізації магістрантів музичного мистецтва у вокально-хоровій роботі.

Література:

1. Андрущенко В. П. (2004), Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю. К.: Знання України, 804, [3] с.
2. Гуревич Р. С. (2012), Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід: навч. посібник. Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, Л. С. Шевченко; за ред. Гуревича Р. С. Вінниця: ТОВ фірма «Планер». 348с.
3. Зайцева А. В. (2017), Художньо-комунікативна культура майбутнього вчителя музичного мистецтва: К: вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 255 с.
4. Зязюн І. А. (2003), Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи: зб. наук. праць. К.: КПЕК, 2003. 679 с.
5. Ковальова А. В. (2002), Проблема самореалізації особистості в системі наук про людину. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: зб. наук. пр. Вип. 17. С. 43-47.
6. Козир А. В. (2008), Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти: монографія. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 380 с.
7. Моляко В. О. (1989), Психологічна готовність до творчої праці. К.: Т-во «Знання», 1989. 48 с.
8. Олексюк О. М., Ткач М. М. (2004), Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва. К.: Знання України. 264 с.
9. Орлов В. Ф. (2003), Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: Монографія. За заг.ред. І. А. Зязюна. К.: Наукова думка. 262с.
10. Падалка Г. М. (2008), Педагогіка мистецтва: теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Г.М. Падалка. К.: Освіта України. 274 с.
11. Рудницька О. П. (2002), Педагогіка: загальна та мистецька. Навч. посібник. К. 270 с.
12. Цокур О. С. (2002), Педагогіка вищої школи: навч.-метод. Посібник. Од.: ОНЮА. Основи науково-педагогічних досліджень. Вип. I. 84 с.
13. Федоришин В. І. (2012), Вступ до акмеології мистецької освіти: навчально-методичний посібник. А. Козир, В. Федоришин. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 263 с.
14. Liming W. (2020), Methodological Aspects of Modernization of Professional Training of Future Music Teachers. A. Kozyr, V. Labynets, L. Pankiv, W. Liming, Zh. Geyang. Utopia y Praxis Latinoamericana. Revista Internacional de Filosofia y Teoria Social/Universidad del Zulia-Venezuela. Vol. 25. Pp. 370-377.
15. Edukacja doroslych. (2000), Teoria i praktyka w okresie przemian. Pod red. J.Sarana. Lublin: Wyd-wo UMCS, Lublin. 413 s.
16. Navickienė L. (2001), Emocinio Imitavimo Metodas. Vilnius, 2001. 128 p.
17. Ruskowski J., Gornics E. (2004), Zurek M. Leksykon integracji europejskiej. Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN. 636 s.
18. Senge P. (1990), The Fifth Discipline, New York, Doubleday. P. 95-146.

WEI LIMING.

Method of forming the capacity for creative self-realization of arts faculty students in the process of vocal and choral work.

The article reveals the method of formation of the ability to creative self-realization of master's students of musical art. The method of forming the ability of master's students of musical art to creative self-realization in the process of vocal and choral activity covers the following stages of pedagogical

work, namely: diagnostic-research, problem-informational, complex-modeling, analytical-evaluative, creative-prognostic. The diagnostic-research and problem-informational stages aim students at discovering the ability to use creative thinking during preparation for conducting vocal and choral work with schoolchildren. The complex-modeling and analytical-evaluation stages are aimed at orienting students of the faculties of arts to creative self-realization in practical activities, which allows solving the task of building a personal strategy for designing one's own creative and independent activities. The creative-prognostic stage is aimed at forming the ability of master's students of musical art to creative self-realization in practical activities, which allows solving the task of building a personal strategy for designing one's own creative and independent activities.

Keywords: students of the Faculty of Arts, creative self-realization, practical activity, method of formative experiment, multimedia tools, art education.

References:

1. Andrushchenko V.P. (2004), Reflections on Education: Articles, Essays, Interviews. K.: Knowledge of Ukraine, 804, [3] p.
2. Gurevich R.S. (2012), Information technologies of education: an innovative approach: education. manual. R.S. Gurevich, M.Yu. Kademiya, L.S. Shevchenko; under the editorship Gurevich R.S. Vinnytsia: "Planer" LLC. 348 p.
3. Zaitseva A.V. (2017), Artistic and communicative culture of the future teacher of musical art: K: edition of the NPU named after M.P. Dragomanova, 255 p.
4. Zyazyun I.A. (2003), Pedagogy and psychology of professional education: research results and perspectives: coll. of science works K.: KPEK, 2003. 679 p.
5. Kovaleva A.V. (2002), The problem of self-realization of the individual in the system of human sciences. Means of educational and research work: coll. of science Ave. Issue 17. C. 43-47.
6. Kozyr A.V. (2008), Professional skill of music teachers: theory and practice of formation in the system of multilevel education: monograph. K.: Publishing house of M. P. Dragomanov NPU. 380 p.
7. Molyako V.O. (1989), Psychological readiness for creative work. K.: T-vo "Knowledge", 1989. 48 p.
8. Oleksyuk O.M., Tkach M.M. (2004), Pedagogy of the spiritual potential of the individual: the sphere of musical art. K.: Knowledge of Ukraine. 264 p.
9. Orlov V.F. (2003), Professional Development of Future Art Teachers: Monograph. According to general ed. I.A. Zyazyuna K.: Scientific opinion. 262 p.
10. Padalka H.M. (2008), Art Pedagogy: Theory and Methodology of Teaching Art Disciplines. AHM. The carrion K.: Education of Ukraine. 274 p.
11. Rudnytska O.P. (2002), Pedagogy: general and artistic. Education manual. K. 270 p.
12. Tsokur O.S. (2002), Higher school pedagogy: teaching method. Manual. Unit: ONYUA. Basics of scientific and pedagogical research. Vol. I. 84 p.
13. Fedoryshyn V.I. (2012), Introduction to acmeology of art education: educational and methodological guide. A. Kozyr, V. Fedoryshyn. K.: Publishing house of M. P. Dragomanov NPU. 263 p.
14. Liming W. (2020), Methodological Aspects of Modernization of Professional Training of Future Music Teachers. A.Kozyr, V.Labynets, L.Pankiv, W.Liming, Zh.Geyang. Utopia y Praxis Latinoamericana. Revista Internacional de Filosofia y Teoria Social /Universidad del Zulia-Venezuela. Vol. 25. Pp. 370-377.
15. Edukacja doroslych. (2000), Teoria i praktyka w okresie przemian. Pod red. J.Sarana. Lublin: Wyd-wo UMCS, Lublin. 413 s.
16. Navickienė L. (2001), Emocinio Imitavimo Metodai. Vilnius, 2001. 128 p.
17. Ruszkowski J., Gornics E. (2004), Zurek M. Leksykon integracji europejskiej. Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN. 636 s.
18. Senge P. (1990), The Fifth Discipline, New York, Doubleday. P. 95-146.